

Vergaderjaar 1984–1985 Nr. 20a

15 971 (R 1133)

Goedkeuring van het op 15 mei 1972 te Straatsburg tot stand gekomen Europees Verdrag betreffende de overdracht van strafvervolgning (met bijlagen), het op 11 mei 1974 te Brussel tot stand gekomen Verdrag tussen het Koninkrijk België, het Groothertogdom Luxemburg en het Koninkrijk der Nederlanden inzake het overnemen van strafvervolgningen (met bijlage), het op 27 januari 1977 te Straatsburg tot stand gekomen Europees Verdrag tot bestrijding van terrorisme en de op 4 december 1979 te Dublin tot stand gekomen Overeenkomst betreffende de toepassing van het Europees Verdrag tot bestrijding van terrorisme tussen de Lid-Staten van de Europese Gemeenschappen

15 972

Wijziging van het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering met het oog op overdracht van strafvervolgningen door en aan Nederland, alsmede uitvoering van de desbetreffende Europese en Benelux-verdragen, wijziging van de Uitleveringswet en uitvoering van het Europees Verdrag tot bestrijding van terrorisme en de Overeenkomst betreffende de toepassing van dat Verdrag tussen de lid-staten van de Europese Gemeenschappen

MEMORIE VAN ANTWOORD

Ontvangen 7 januari 1985

De ondergetekenden hebben de eer het voorlopig verslag van de vaste Commissie voor Justitie als volgt te beantwoorden.

De leden van de commissie haakten allereerst in op de in de Tweede Kamer geuite kritiek tegen het onderbrengen van een aantal verdragen van verschillende strekkingen in één goedkeuringswetsontwerp. Zij vroegen of niet ook in de positie van de Eerste Kamer een aanleiding ligt om voortaan van een dergelijke opzet af te zien. Dat de ondergetekenden zich de kritiek hierop ter harte hebben genomen, moge blijken uit de vorm waarin zij hun voorstellen tot goedkeuring en uitvoering van een aantal verdragen inzake de internationale samenwerking bij de tenuitvoerlegging van strafrechtelijke beslissingen gestalte hebben gegeven. Daar is gekozen voor afzonderlijke voorstellen van wet en Rijkswet voor elk ter goedkeuring voorgelegd Verdrag, voorzien van een gezamenlijke memorie van toelichting (Kamerstukken 18 128) (R 1235), nrs. 1 t/m 6). Deze opzet biedt de Eerste Kamer de gelegenheid zich per Verdrag over de voorgestelde goedkeuring uit te spreken waardoor aan de positie van die Kamer beter recht wordt gedaan,

dan wanneer, zoals in het onderhavige geval, verscheidene verdragen in één wetsontwerp ter goedkeuring worden voorgelegd. Dat de bij de wetsontwerpen 18 128 gekozen benadering het rechtstreeks gevolg is van de door de Tweede Kamer bij de bespreking van de onderhavige wetsontwerp uitgesproken voorkeur, moge blijken uit het nader rapport aan de Koningin op het advies van de Raad van State van het Koninkrijk over de wetsontwerpen 18 128 (zie kamerstuk 18 128 (R 1238) C).

De leden van de P.v.d.A.-fractie vroegen zich af of het voorgestelde artikel 77 bis, tweede lid, van het Wetboek van Strafrecht niet in strijd is met artikel 15, tweede lid, van het Benelux Verdrag inzake het overnemen van strafvervolgingen, omdat die verdragsbepaling, anders dan artikel 21, tweede lid, van het Europees Verdrag, niet gewaagt van het geval waarin de aangezochte staat – na aanvankelijke inwilliging van het overnameverzoek – besluit de overgenomen vervolging te staken. Het tweede lid van het voorgestelde artikel 77 bis vereist voor het herleven van het vervolgingsrecht van Nederland als verzoekende staat een mededeling van de autoriteiten van de aangezochte staat. De strekking van een dergelijke mededeling is, de verzoekende staat er opmerkzaam op te maken dat deze, wat de aangezochte staat betreft, zijn vervolgingsaanspraken kan hernemen. Nu erkent het Beneluxverdrag, anders dan het Europees Verdrag, uitdrukkelijk de mogelijkheid dat aan andere vormen van afdoening van een zaak dan door een rechterlijke beslissing een internationaal ne bis in idem effect wordt toegekend. Het Beneluxverdrag spreekt in artikel 3, tweede lid, onder b, en vijfde lid, onder a, over een onherroepelijke beslissing in de aangezochte staat, waarbij blijkens de toelichting mede aan andere vormen van afdoening dan die ter terechtzitting is gedacht. Waar een dergelijke vorm van afdoening vóórdat een verzoek om overname van een vervolging heeft plaatsgehad een grond voor afwijzing van een dergelijk verzoek is, is het wanneer een ingewilligd verzoek om strafvervolging op die wijze wordt afgedaan, ook een beletsel voor de verzoekende staat om zijn vervolgingsrechten te hernemen. Dat neemt niet weg, dat ook kan worden besloten geen vervolging in te stellen of deze te staken, zonder dat gezegd kan worden dat daarmee de zaak is afgedaan. In een dergelijk geval kan, ook zonder het Beneluxverdrag, de verzoekende staat, na ontvangst van een mededeling van die strekking, zijn vervolgingsrechten hernemen, voorzover althans zijn eigen nationale wetgeving geen verdergaande vervolgingsbeletsel oproept.

Zo zal bijvoorbeeld het Nederlandse openbaar ministerie een zaak, die in het buitenland door middel van een transactie is afgedaan, blijkens het voorgesteld aan artikel 58 Sr toe te voegen derde lid, niet meer kunnen vervolgen, ook al biedt artikel 21, tweede lid, van het Europees Verdrag daartoe de ruimte.

Bezien in het licht van het bovenstaande komt het de ondergetekenden voor, dat het voorgestelde tweede lid van artikel 77 bis Sr, gelezen in samenhang met andere in de Nederlandse strafwet vervatte vervolgingsvoorwaarde, niet tot met de letter en strekking van het Beneluxverdrag strijdige toepassingen aanleiding zal geven.

De leden van de fractie van het C.D.A. stelden een aantal vragen met betrekking tot het vijfde lid van het voorgestelde artikel 552t van het Wetboek van Strafvordering, dat bij amendement door de Tweede Kamer aan het artikel werd toegevoegd.

Zij vroegen allereerst of de in dat lid neergelegde regeling van wat wel wordt genoemd het «recht van bezwaar» voldoet aan alle relevante uitgangspunten terzake, zoals die door de ondergetekenden in de nota naar aanleiding van het eindverslag van de vaste Commissie voor Justitie van de Tweede Kamer zijn opgesomd.

Dit is slechts ten dele het geval. Met name biedt de regeling niet de garantie dat een beklag op zeer korte termijn wordt behandeld en daarop ten spoedigste wordt beslist. De ervaring leert, dat thans met de behandeling en afronding van zg. 12 Sv klachten vele maanden gemoeid zijn. Een tijdsverloop van tussen de zes en twaalf maanden is niet ongebruikelijk. Dit

kan, wanneer van de geboden rechtsgang veelvuldig gebruik zou worden gemaakt, het overdrachtsbeleid frustreren. Ook wanneer, zoals te verwachten is, de gerechtshoven aan de behandeling van klachten krachtens artikel 552t, vijfde lid, Sv prioriteit zouden toekennen, blijft dit een punt van zorg. Het aantal beklagen bij de gerechtshoven zal immers, naast het aantal bestaande reguliere 12 Sv klachten, toenemen, waardoor de werkdruk bij de gerechtshoven wordt vergroot. De gerechtshoven zijn er niet toe uitgerust om een aanmerkelijke toename van de te behandelen klachten in een hoger tempo te verwerken, en er zijn geen middelen beschikbaar om aan dit probleem op korte termijn het hoofd te bieden.

Voorts beantwoordt de voorgestelde beklagregeling niet aan het uitgangspunt dat zij in beginsel in alle gevallen, ongeacht de ernst van de feiten, kan worden aangewend. Dat uitgangspunt heeft de indiener van het amendement opzettelijk niet tot het zijne gemaakt, mede om tegemoet te komen aan het hierboven weergegeven bezwaar tegen de werklasterimplicaties van de voorgestelde regeling.

Voor het overige lijkt die regeling wel aan de gestelde uitgangspunten te beantwoorden.

Dat die regeling de vorm heeft gekregen van een van overeenkomstige toepassing verklaring van onderdelen van de beklagregeling van de artikelen 12 Sv. e.v., zoals die is neergelegd in wetsontwerp 15831, achten de ondergetekenden niet onoverkomelijk. Het is enerzijds niet zo fraai een beklagregeling van overeenkomstige toepassing te verklaren, die geschreven is voor «belanghebbenden», in beginsel niet zijnde de verdachte zelf, en vervolgens de fictie te hanteren dat voor de toepassing van die regeling onder de belanghebbende de verdachte dient te worden verstaan. Het alternatief zou echter zijn het overschrijven, met de nodige aanpassingen, van een twaalftal artikelen uit wetsontwerp 15831, en de invoeging daarvan in het onderhavige wetsontwerp, hetgeen uit een oogpunt van wetgevingsesthetiek bepaald nog bezwaarlijker zou zijn. Er is, naar het ondergetekenden voorkomt, van de vorm waarin de voorgestelde wettelijke regeling gestalte is gegeven, geen «reflexwerking» in de richting van de artikel 12 Sv. regeling te verwachten, in die zin, dat daardoor ruimere mogelijkheden ontstaan voor verdachten zelf om zich over de nietvervolgving of niet-voortzetting van de vervolging van een strafbaar feit te beklagen. De regeling van artikel 552 t, vijfde lid, Sv is er duidelijk een «sui generis», voor de verdachte geschreven, die slechts in haar procedurele uitwerking op de bepalingen van artikel 12 Sv. e.v. is geënt.

De vraag of er specifieke elementen zijn aan te geven in de van overeenkomstige toepassing verklaarde artikelen of artikelleden van de beklagregeling van artikel 12 Sv e.v. die zich niet voor een dergelijke toepassing lenen, beantwoorden de ondergetekenden ontkennend.

Het zal natuurlijk dikwijls kunnen voorkomen, dat de klager zich ten tijde van (de behandeling van) zijn klacht in het buitenland bevindt. Dat kan betekenen dat de behandeling buiten zijn tegenwoordigheid plaats vindt. De artikelen 12 Sv e.v. als voorgesteld in wetsontwerp 15831 stellen de aanwezigheid van de klager of degene wiens vervolging wordt verlangd echter niet als eis. Procesvertegenwoordiging is toegelaten (art. 12 f, eerste lid). Weliswaar dient de betrokkene in het geval van artikel 12 k, eerste lid, voor verhoor te worden opgeroepen, doch zijn niet-verschijnen staat aan het geven van een bevel tot het instellen of voortzetten van de vervolging hier te lande niet in de weg.

Het tot het in behandeling nemen van een beklag bevoegde gerechtshof is het gerechtshof binnen het rechtsgebied waarvan het arrondissement is gelegen van de rechtbank waarbij de officier van justitie, bedoeld in artikel 552 t, eerste lid, is geplaatst. Het komt de ondergetekenden voor, dat zulks uit de aard van de zaak voortvloeit, en dat daarover geen onduidelijkheid hoeft te bestaan. Door de van overeenkomstige toepassing verklaring van artikel 12 b Sv. is verzekerd dat een bij een ander gerechtshof ingediend beklag niet onbehandeld zal blijven. De constatering van de leden van de

C.D.A.-fractie dat het in artikel 552 t Sv gegeven beklagrecht alleen van toepassing is in gevallen waarin tegen de verdachte een gerechtelijk vooronderzoek heeft plaatsgehad en/of voorlopige hechtenis is toegepast, is juist. Daarmee is, zoals hierboven reeds werd gesteld, welbewust niet als uitgangspunt genomen dat deze procedure in beginsel in alle gevallen, ongeacht de ernst van de feiten dient te kunnen worden aangewend.

Dat houdt naar het de ondergetekenden voorkomt inderdaad in, dat in de overige gevallen de mogelijkheid onverlet blijft aan de hand van een procedure in kort geding de redelijkheid en rechtmatigheid van een overdrachtsbeslissing of het voornemen daartoe aan te vechten. De vraag of naast de beklagregeling, als voorzien in het vijfde lid van artikel 552 t, in spoedeisende gevallen het mogelijk blijft een kort geding aan te spannen vermogen de ondergetekenden niet te beantwoorden. Dat is aan de presidenten van de rechtbanken voorbehouden. Doorgaans wordt wanneer er een bijzondere rechtsgang openstaat, een dagvaarding in kort geding niet ontvankelijk verklaard, doch er zijn gevallen bekend waarin van die regel wordt afgeweken, wanneer de urgentie zo groot wordt geacht, dat het volgen van de bijzondere rechtsgang geacht wordt niet in aanmerking te komen. Afgewacht zal moeten worden hoe de praktijk zich hier zal ontwikkelen. Zou blijken, dat het overdrachtsbeleid ondanks de bijzondere rechtsgang op het gerechtshof, ook in belangrijke omvang aan rechterlijke toetsing in kort geding onderworpen zou worden, dan is er wellicht reden om artikel 552 u, vierde lid, Sv, aan te passen in de door de leden van de C.D.A.-fractie bedoelde zin. Overigens zij voor de goede orde verzekerd dat ook in de gevallen waarin de Nederlandse staat door de rechter in kort geding zou worden gelast van een overdracht van strafvervolgning of het voornemen daartoe af te zien, aan een dergelijke uitspraak gevolg zal worden gegeven.

In beginsel zal aan een tijdig aanhangig gemaakt beklag bij het gerechtshof schorsende werking worden verleend ten aanzien van de procedure van de overdracht van strafvervolgning. Dat een dergelijke gedragslijn te doen gebruikelijk is, is ook aangehaald bij de bespreking van het bij nota van wijziging ingelaste tweede lid van artikel 552 u Sv (zie de memorie van antwoord op het voorlopig verslag van de vaste Commissie voor Justitie van de Tweede Kamer, 15 971, 15 972, nr. 10, blz. 19). Weliswaar is zulks niet uitdrukkelijk wettelijk bepaald, maar het vloeit uit de aard der zaak voort dat de rechterlijke toetsingsprocedure niet door een voortzetting van de overdrachtsprocedure behoort te worden doorkruist. Juist daaruit vloeit dan ook de aarzeling voort, die de eerste ondergetekende bij de bespreking in de Tweede Kamer van het amendement, dat tot het vijfde lid van artikel 552 t heeft geleid, aan de dag heeft gelegd. Bij dit alles dient wel te worden bedacht dat ook in de toekomst, als de Europese en Benelux-verdragen voor Nederland van kracht zijn, de overdracht van strafvervolgning toch in de praktijk doorgaans zal geschieden naar staten, die op grond van hun eigen nationale wetgeving reeds bevoegd zijn van de feiten, terzake waarvan de overname wordt verzocht of voorgenomen, kennis te nemen. Het aanhangig zijn van een beklagprocedure in Nederland zal dan ook niet afdoen aan de bevoegdheid van de betrokken vreemde staat om zelf een tegen een aldaar zich bevindende verdachte reeds ingestelde vervolging voort te zetten of een dergelijke vervolging in te stellen. Van Nederland kan in dergelijke omstandigheden slechts worden verwacht geen stukken van overtuiging te verstrekken.

Is de beklagregeling voorzien in artikel 552 t, vijfde lid, toegankelijk voor iedere verdachte, vallende onder de termen van het eerste lid ongeacht waar hij zich ten tijde van de uitgifte van de kennisgeving van overdracht van strafvervolgning bevindt (waarmede aan een van de in de nota naar aanleiding van het eindverslag genoemde uitgangspunten wordt beantwoord), de procedure van het tweede lid van artikel 552 u is geschreven voor de bijzondere gevallen waarin de verdachte op dat moment nog in Nederland aanwezig is.

Die situatie zal uitzonderlijk zijn. Zoals in de eerdere stukken reeds omstandig is betoogd zal overdracht van de strafvervolgning doorgaans eerst plaatsvinden nadat de verdachte Nederland in vrijheid heeft verlaten of uit Nederland is verwijderd. Zou het strafdossier eerst worden overgedragen en de verdachte vervolgens ter fine van vervolging fysiek ter beschikking van de justitiële autoriteiten van de aangezochte staat worden gesteld, dan zou dat neerkomen op een verkapte uitlevering, hetgeen bij gebreke van een volkenrechtelijke rechtvaardiging onrechtmatig zou zijn. Er is geen sprake van verkapte uitlevering als de verdachte op verzoek van een vreemde staat wordt uitgeleverd volgens de in de Uitleveringswet voorziene procedure, en de verzoekende staat in de gelegenheid wordt gesteld de uit te leveren persoon (ook) voor door deze hier te lande gepleegde strafbare feiten te vervolgen. Evenmin is hiervan sprake als de vervolging wordt overgedragen terwijl de verdachte op vrije voeten is, zich nog hier te lande blijkt te bevinden, doch de vrijheid heeft zich naar een andere staat van zijn keuze te begeven. Niettemin biedt de in artikel 552 u, tweede lid, voorziene procedure de waarborg dat een gang van zaken, die zou neerkomen op een verkapte uitlevering, wordt voorkomen. In dat perspectief heeft deze bepaling naast artikel 552 t, vijfde lid, een eigen betekenis.

De ondergetekenden hebben met belangstelling kennis genomen van de algemene beschouwingen van de leden van de V.V.D.-fractie.

Dat het Europees Verdrag tot bestrijding van terrorisme en met name de toepassing van het voorbehoud, bedoeld in artikel 13, er toe kan leiden dat in Nederland vervolgingen worden ingesteld terzake van in het buitenland door buitenlanders gepleegd politieke misdrijven, althans misdrijven die voor de toepassing van het Uitleveringsrecht als politieke delicten zijn bestempeld en deswege hebben geleid tot de afwijzing van een uitleveringsverzoek, is inherent aan de strekking van het Verdrag en het daarbij te maken voorbehoud. Overigens achten de ondergetekenden het, gezien de bestaande jurisprudentie, onwaarschijnlijk dat de Nederlandse uitleveringsrechter gauw geneigd zal zijn geweldsdelicten als omschreven in artikel 1 van het Verdrag als politieke delicten aan te merken. Er zij op gewezen, dat de indieners van het amendement op artikel 4 van het wetsontwerp tot goedkeuring van onder meer dit Verdrag, daarmee niet beoogden een wijziging van de bestaande Nederlandse jurisprudentie op dit gebied, zoals die is geschetst in de memorie van antwoord op het voorlopig verslag van de vaste Commissie voor Justitie van de Tweede Kamer, te bewerkstelligen.

De vraag of de beide Verdragen inzake overdracht van strafvervolgning meer juridische mogelijkheden bieden tot overdracht van strafvervolgning dan thans het geval is, wordt bevestigend beantwoord. Die juridische verruiming volgt uit artikel 2 van het Europees Verdrag en artikel 17 van het Beneluxverdrag, welke een aangezochte Verdragspartij aanvullende extraterritoriale rechtsmacht verschaffen, te ontlenen aan een overnameverzoek, in gevallen waarin de nationale wetgeving nog geen rechtsmacht voorzagt. Zo zal de Nederlandse rechter op grond van de Verdragen bijvoorbeeld kunnen kennis nemen van strafbare feiten, door in Nederland gedomicilieerde vreemdelingen in een andere verdragsstaat begaan, alsmede van overtredingen, zoals verkeersovertredingen, door Nederlanders, of zulke vreemdelingen in het buitenland begaan.

Omgekeerd zal de vervolging terzake van door buitenlanders hier te lande begane verkeersovertredingen naar andere verdragspartijen kunnen worden overgedragen.

Of dat in de praktijk ook zal leiden tot meer overdrachten dan thans gangbaar is wagen de ondergetekenden te betwijfelen. Afgezien van de omstandigheid dat het aantal staten, dat bij de beide Verdragen partij is, thans nog gering is, valt niet te verwachten, dat de uitbreiding van de overdrachtsmogelijkheden tot de vervolging van overtredingen tot een sterke stijging van het aantal overdrachten zal leiden (overdracht van de vervolging van overtredingen van de Rijtijdenwetgeving is thans reeds mogelijk op grond van de EEG verordeningen 543/69 van 25 maart 1969 en

1473/70 van 20 juli 1970 en geschiedt in de praktijk veelvuldig; zie de memorie van toelichting op de Justitiebegroting 1985, kamerstukken 18 600, VI, nr. 3, blz. 52), aangezien ook hiervoor de uitgangspunten van de richtlijn van de Procureurs-Generaal inzake overdracht van strafvervolging zullen gelden, dat van overdracht ware af te zien in zaken die in Nederland voor seponering in aanmerking komen of waarin een geldboete van minder dan f 250 wordt verwacht.

Er dient een zekere verhouding te blijven bestaan tussen de ernst van een zaak en de met de overdracht van een vervolging gemoeide lasten (vertaalkosten, administratieve lasten, tijdsverloop).

De vraag hoe nader ware te concretiseren volgens welke criteria een officier van justitie moet beoordelen of een overdracht van strafvervolging in het belang van een goed rechtsbedeling gewenst is te achten zouden de ondergetekenden willen beantwoorden met een verwijzing naar het rapport van 1979 en het nader rapport van 1983 van de Werkgroep Coördinatie strafrechtelijk en administratiefrechtelijk vreemdelingenbeleid (de werkgroep Lagerwaard) waarin aan dit punt uitvoerig aandacht wordt besteed. Met name hoofdstuk V van het rapport en punt 16 en bijlage III van het nader rapport handelen over deze materie. Een verlichting van de capaciteitsnood bij de Nederlandse rechterlijke macht en het gevangeniswezen is op zichzelf geen doel van het overdrachtsbeleid. Hooguit is er sprake van een bijkomend effect. Te bedenken ware dat het slechts om betrekkelijk geringe aantallen gaat. In de Tweede Kamer heeft de eerste ondergetekende uiteengezet, dat van alle misdrijfzaken, waarbij niet in Nederland gedomicilieerde vreemdelingen betrokken zijn, zo'n 4 à 5000 gevallen per jaar, er 33% tot een vervolging in Nederland leiden, ruim 10% ter vervolging naar het buitenland worden overgedragen (5 à 600) en de rest wordt geseponneerd. Die 5 à 600 zaken maken op het jaarlijks door de justitie afgedane aantal misdrijfzaken, dat thans boven de 200 000 ligt, slechts een zeer gering deel uit (0,25%). Ook het effect op de capaciteit van het Nederlandse gevangeniswezen zal als gevolg van het overdrachtsverkeer, zo het al te meten is, bijzonder gering zijn. Als instrument voor capaciteitsverlichting zou de overdracht en strafvervolging in elk geval geen zoden aan de dijk zetten.

De vraag of het mogelijk is tot uitzetting over te gaan en vervolgens aan de staat waarheen de uitzetting heeft plaatsgevonden een verzoek tot overname van strafvervolging te richten wordt bevestigend beantwoord. Aangenomen althans, dat die staat bevoegd is van het feit terzake waarover de vervolging wordt overgedragen kennis te nemen. Dit zal, als het de staat van herkomst van de vreemdelding betreft, doorgaans het geval zijn.

Het is niet zo, dat de beslissing of al dan niet overdracht van strafvervolging plaatsvindt of behoort plaats te vinden invloed heeft op het vreemdelingenbeleid. Het is integendeel zo, dat de verblijfsrechtelijke status van de buitenlandse verdachte in Nederland een preallabele factor vormt bij het nemen van de beslissing of een vervolging zich voor overdracht leent of niet. In de meergenoemde richtlijn van de Procureurs-Generaal inzake overdracht van strafvervolging wordt gesteld, dat in de gevallen waarin de verdachte vreemdelding over een geldige verblijfstitel hier te lande beschikt niet tot overdracht van de vervolging dient te worden overgegaan. Daarbij is gedacht aan vreemdelingen, die in het bezit zijn van een verblijfs- of vestigingsvergunning of die een vergelijkbare status hebben.

Vreemdelingen, die hier krachtens artikel 8 van de Vreemdelingenwet zijn toegelaten, verliezen hun recht op verblijf wanneer zij een gevaar opleveren voor de openbare rust, de openbare orde of de nationale veiligheid. Daarvan kan sprake zijn als zij ervan worden verdacht hier te lande een strafbaar feit te hebben gepleegd. Die omstandigheid kan leiden tot hun uitzetting, gevolgd door de overdracht van de strafvervolging. Aldus maakt de uitvoering van het vreemdelingenbeleid het mogelijk om tot overdracht van strafvervolging te komen. Omgekeerd echter kan niet worden gezegd, dat het instrument van de overdracht van strafvervolging

mee helpt gestalte te geven aan het vreemdelingenbeleid. Zullen, zo vragen de leden van de V.V.D.-fractie vervolgens, aan andere staten verzoeken tot overname van de strafvervolging worden gericht in gevallen, waarin vergelijkbare, maar omgekeerde situaties, van die landen afkomstig verzoeken tot overname van de strafvervolging door Nederland zullen worden afgewezen?

Uiteraard gaat het dan om zaken, waarvan zonder dat een nader onderzoek hoeft te worden ingesteld, voorspelbaar is dat zij door Nederland niet kunnen worden overgenomen.

Als voorbeeld noemen deze leden het geval van overdracht van de strafvervolging tegen een vreemdeling naar een staat waarvan hij niet de nationaliteit heeft, en waar hij klaarblijkelijk ook geen vaste woon- of verblijfplaats heeft.

Het antwoord op deze vraag luidt in beginsel ontkennend.

In een dergelijke geval zal immers de aan te zoeken Staat geen eigen rechtsmacht terzake van het in Nederland gepleegde feit hebben. Er kunnen zich echter bijzondere situaties voordoen, waarbij een bepaald feitencomplex gedeeltelijk in Nederland en gedeeltelijk in een andere staat zich heeft afgespeeld en die andere staat op grond van de daar geldende interpretatie van het territorialiteitsbeginsel bevoegd is van het gehele feiten complex, inclusief het in Nederland te situeren gedeelte, kennis te nemen. In zo'n geval kan er aanleiding zijn om, als de betrokken verdachte reeds in die staat (waarvan hij niet de nationaliteit behoeft te hebben) wordt vervolgd of daarheen wordt uitgeleverd, van een vervolging in Nederland van het Nederlands gedeelte van het feitencomplex af te zien en de vervolging van het geheel aan de andere staat over te laten. Een dergelijke gang van zaken komt in de praktijk wel eens voor. Omdat de in Nederland geldende interpretatie van het territorialiteitsbeginsel nogal beperkt is (zo worden bijvoorbeeld in het buitenland ondernomen voorbereidingshandelingen voor en vormen van mededaderschap aan een in Nederland te plegen of gepleegd hoofdfeit naar tijd en plaats geïndividualiseerd en van het hoofdfeit onderscheiden, terwijl naar het recht van andere landen dikwijls de localisatie daarvan met die van het hoofdfeit wordt vereenzelvigd), kan het voorkomen, dat in een omgekeerd maar vergelijkbaar geval de Nederlandse rechter niet bevoegd is van een dergelijk feitencomplex in zijn geheel kennis te nemen en dus vervolging voor het buitenlands gedeelte daarvan niet kan worden overgenomen.

Een ander voorbeeld, waar men aan kan denken, doch dat zich in de praktijk nog niet heeft voorgedaan, is het geval waarin Nederland de uitlevering zou vragen aan Zweden van een Deen die in Nederland een strafbaar feit heeft gepleegd, doch Zweden met een beroep op de bij het Europese Uitleveringsverdrag afgelegde verklaring (van de strekking dat niet alleen Zweedse, maar ook personen van andere Skandinavische nationaliteit niet naar niet-Skandinavische landen worden uitgeleverd) de uitlevering weigert. Dan zou Nederland kunnen vragen de betrokken Deense verdachte zelf te vervolgen, wetende dat Zweden over alle personen van Skandinavische nationaliteit gelijkelijk strafrechtelijke rechtsmacht kan uitoefenen.

Dit zijn echter zeer uitzonderlijke gevallen. Gevoeglijk mag worden gesteld dat in 99% van de gevallen een strafvervolging wordt overgedragen naar het land waarvan de verdachte de nationaliteit heeft. Dat zal ook in de toekomst zo blijven.

De waarborgen dat geen overname van strafvervolging zal worden verzocht aan staten, in wier strafrechtspleging onvoldoende vertrouwen kan worden gekoesterd liggen enerzijds in het procedurele voorschrift dat overdracht van strafvervolging slechts door tussenkomst van het Ministerie van Justitie kan plaatsvinden en anderzijds in de bestaande rechtspraak, waaruit blijkt dat overdracht van strafvervolging naar andere dan de nabij gelegen Westeuropese staten (Scandinavië, de EEG-staten, Zwitserland, Oostenrijk, Spanje) nagenoeg niet voorkomt.

De vragen van de leden van de V.V.D.-fractie over het Europees Verdrag tot bestrijding van terrorisme beantwoorden de ondergetekenden als volgt. Dit Verdrag verplicht de Verdragsstaten tot het vestigen van rechtsmacht in hun nationale wetgeving over de in artikel 1 genoemde feiten op grond van een beperkt universaliteitsbeginsel. Beperkt, omdat het universum zich slechts tot de landen van de Raad van Europa uitstrekt. Andere verdragen die eveneens op enigerlei wijze verplichten tot het vestigen van rechtsmacht op grond van het universaliteitsbeginsel zijn:

- a. Het Verdrag ter bestrijding van de valsemunterij van 20 april 1929 (artikel 9) (Stb. 1932, 285);
- b. De Verdragen van Genève inzake de bescherming van de slachtoffers van gewapende conflicten (I/49, II/50, III/129 en IV/146) (Trb. 1951, 72 t/m 75);
- c. Het Verdrag van Genève inzake de volle zee van 29 april 1958 (inzake zeeroverrij) (artikel 19) (Trb. 1959, 124);
- d. Het Verdrag inzake het tegengaan en de bestrijding van het misdrijf apartheid, 30 november 1973 (hierbij is Nederland geen partij);
- e. Het Verdrag van Den Haag van 26 december 1970 tot bestrijding van het wederrechtelijk in zijn macht brengen van luchtvaartuigen (Trb. 1971, 50);
- f. Het Verdrag van Montreal van 23 september 1971 tot bestrijding van wederrechtelijke gedragingen gericht tegen de veiligheid van de burgerluchtvaart (Trb. 1971, 218);
- g. Het Verdrag van New York van 14 december 1973 inzake de voorkoming en bestraffing van misdrijven tegen internationaal beschermde personen, met inbegrip van diplomaten (Trb. 1981, 69);
- h. Het Verdrag van New York van 17 december 1979 tegen het nemen van gijzelaars (Trb. 1981, 53);
- i. Het Verdrag van Wenen/New York van 3 maart 1980 inzake de fysieke beveiliging van kernmateriaal (Trb. 1981, 7);
- j. Het VN Verdrag inzake het recht van de zee, Montego-Bay, 10 december 1982, artikel 105 (Trb. 1984, 55) (inzake zeeroverrij) (bij dit Verdrag is Nederland nog geen partij).

Bij de onder a–c en e en f genoemde verdragen is Nederland (het Koninkrijk) partij. De vestiging van Nederlandse rechtsmacht ter uitvoering van die verdragen heeft plaatsgevonden in artikel 4 van het Wetboek van Strafrecht (voor wat de onder a, c, e en f bedoelde verdragen betreft) en in de Wet Oorlogstrafrecht (voor wat de onder b bedoelde verdragen betreft).

Ter goedkeuring en uitvoering van de onder g–i genoemde verdragen zijn onlangs ontwerpen van wet en van Rijkswet bij de Tweede Kamer ingediend (zie Kamerstukken 18 435 t/m 18 439). In de toelichtingen op die wetsontwerpen zijn uitvoerige beschouwingen opgenomen over de waarde en betekenis van het universaliteitsbeginsel in relatie tot de strafbare feiten met betrekking waartoe rechtsmacht op grond van dat beginsel zou dienen te worden gevestigd, alsmede over de wijze waarop naar het oordeel van de ondergetekenden aan de verdragsverplichtingen op dit punt in het Nederlandse recht uitvoering dient te worden gegeven. Zij zouden ter beantwoording van de vraag naar welke criteria Nederland bereid is bij Verdragen die dergelijke verplichtingen bevatten partij te worden thans met een verwijzing naar die uitvoerige beschouwingen willen volstaan.

In het systeem van de Nederlandse Uitleveringswet is het aan de rechter, die geroepen is zich over de toelaatbaarheid van een gevraagde uitlevering uit te laten, om vast te stellen of de feiten, waarvoor uitlevering wordt gevraagd als politieke delicten of als daarmee samenhangende feiten zijn aan te merken en of de gevraagde uitlevering deswege ontoelaatbaar behoort te worden verklaard. Dit houdt in, dat ook de interpretatie en toepassing van het voorbehoud, bedoeld in artikel 13 van het Europees Verdrag tot bestrijding van terrorisme, ten volle een taak der rechter is. Verklaart deze deswege een gevraagde uitlevering ontoelaatbaar, dan is de minister gehouden het verzoek af te wijzen. Verklaart de rechter echter de

gevraagde uitlevering toelaatbaar dan ligt het niet op de weg van de minister om in kwesties, waarvan de beantwoording uitdrukkelijk aan de rechter is opgedragen, op de stoel van de rechter te gaan zitten en zijn eigen oordeel voor dat van de rechter in de plaats te stellen. Behoudens de theoretische mogelijkheid van kennelijk onjuiste rechterlijke beslissingen (bijvoorbeeld wanneer over het hoofd gezien zou zijn dat het feit inmiddels naar Nederlands recht is verjaard) zal er doorgaans voor de minister geen aanleiding zijn van de rechterlijke uitspraak omtrent de juridische toelaatbaarheid van de uitlevering af te wijken. Dat doet overigens niet af aan diens politieke verantwoordelijkheid voor de te nemen eindbeslissing op het uitleveringsverzoek.

Bij de beantwoording van de vraag naar welke criteria en in welke gevallen er aanleiding zal zijn toepassing te geven aan het in artikel 13 van het Verdrag tot bestrijding van terrorisme bedoelde voorbehoud, behoort de premisse te worden gemaakt, dat zulks primair ter beoordeling van de rechter staat. Wanneer deze zal blijven vasthouden aan het door het Zwitserse Federale Hof ontwikkelde leerstuk, zoals dit in de memorie van antwoord op het voorlopig verslag van de vaste Commissie voor Justitie van de Tweede Kamer uit de doeken is gedaan (blz. 8-12) – iets, waaraan de aanvaarding van het amendement om het door artikel 13 van het Verdrag toegelaten voorbehoud in volle omvang te maken geen verandering behoeft te brengen – dan zal de rechter nagaan of het feit, terzake waarvan uitlevering wordt gevraagd, is gepleegd in het kader van een gewelddadige strijd om of tegen de overheidsmacht, of er een direct, nauw en duidelijk verband bestaat tussen het gepleegde feit en het beoogde politieke doel, of er aan het feit een zuiver politiek motief ten grondslag lag en of er een zekere mate van proportionaliteit tussen het door het delict aangetaste rechtsgoed en het daarmee beoogde effect bestaat.

Grondslag voor de toetsing van de verschillende criteria vormt de beoordeling van de algemene maatschappelijke en politieke situatie in de verzoekende Staat. In welke algemeen maatschappelijke en politieke context heeft het feit zich voorgedaan?

Daarbij valt inderdaad niet aan een oordeel over het rechtstatelijk en democratisch gehalte van het in de verzoekende Staat heersende regime te ontkomen. Dat oordeel kan worden gevormd aan de hand van de processen die tot legitimatie van de geldende overheidsmacht hebben geleid, van de mate waarin aan de uitoefening van burgerlijke en politieke rechten en vrijheden ruimte wordt gelaten, van de maatschappelijke positie van belangrijke minderheidsgroeperingen, en dergelijke. Wil een delict als politiek delict aangemerkt worden en deswege een weigering uit te leveren rechtvaardigen, dan zal niet zozeer een subjectief gevoel van «sympathie» met de dader en diens politieke doelstellingen de doorslag mogen geven, alswel een objectief «begrip» dat het, gezien de algemeen maatschappelijke en politieke situatie in verzoekende Staat, verklaarbaar is en verwachtbaar is, dat het tot het plegen van gewelddaden komt.

Meer ruimte voor subjectieve, op de individuele situatie aan de opgeëiste persoon gerichte, overwegingen lijkt de toepassing van de in artikel 5 van het Verdrag tot bestrijding van terrorisme omschreven weigeringsgrond te bieden.

Dat een weigering een door de verzoekende Staat als terrorist bestempelde verdachte met een beroep op hetzij het voorbehoud bedoeld in artikel 13 hetzij artikel 5 van het Verdrag, uit te leveren door de verzoekende Staat zal worden aangemerkt als een affrontatie en dat daaruit spanningen in de relaties tussen de aangezochte en verzoekende Staat kunnen voortvloeien, is, zoals in de praktijk wel is gebleken, verwachtbaar. Zeker wanneer zich dit voordoet in het uitleveringsverkeer tussen landen, die overigens nauwe vriendschappelijke betrekkingen onderhouden.

Artikel 7 van het Europees Verdrag tot bestrijding van terrorisme verplicht een aangezochte Staat, in geval van een weigering uit te leveren de zaak voor vervolging aan de eigen bevoegde autoriteiten over te dragen. Het

verplicht niet tot het instellen van een vervolging en laat aldus de toepasselijkheid van het opportuniteitsbeginsel onverlet. Of de politieke motivering van het plegen van een bepaald, zeer ernstig delict voor het Nederlands openbaar ministerie op zich zelf aanleiding kan zijn om van verdere vervolging af te zien lijkt de ondergetekenden onwaarschijnlijk. Daarvoor zullen gronden aan het algemeen belang ontleend aangevoerd moeten kunnen worden. Dat op dergelijke gronden in een concreet geval een beroep wordt gedaan valt niet uit te sluiten. Ook de vraag of, wanneer om opportuniteitsredenen in zo'n geval van vervolging zou worden afgezien, dan in beginsel tot uitzetting van de vreemdeling zal worden overgegaan laat zich moeilijk abstracto beantwoorden.

Is zijn uitlevering geweigerd op grond van artikel 5 van het Verdrag, dan ligt het in de rede dat de betrokkene in Nederland als vluchteling of asielgerechtigde wordt toegelaten, tenzij hij reeds een verblijf in een derde staat geniet of die staat als land van zijn eerste ontvangst gold. Wordt de uitlevering om andere redenen geweigerd, dan zal de betrokkene, indien hij geacht wordt alhier een gevaar voor de openbare rust, de openbare orde of de nationale veiligheid op te leveren, voor uitzetting in aanmerking komen, en wel naar het land van zijn keuze.

Dit behoeft dus in het geheel niet het land te zijn dat om zijn uitlevering verzocht. Blijkt hij niet in staat te zijn een ander land aan te wijzen dat hem wil ontvangen, dan behoeft een uitzetting naar het land waar hij een vervolging riskeert, niet onrechtmatig te zijn, wanneer althans duidelijk is, dat Nederland in redelijkheid geen andere mogelijkheid had om de wens de ongewenste vreemdeling van haar grondgebied te verwijderen, te realiseren. In die zin begrijpen de ondergetekenden het in dezen maatgevend arrest van de Hoge Raad van 13 september 1969, NJ 1969, 509.

Het ligt niet in het voornemen aparte gevangenissen aan te wijzen voor de opvang van terroristen. Nederland kent een op de wet gebaseerd stelsel van differentiatie van gevangenissen voor lang- en kortgestraften. Afhankelijk van onder meer de persoon van de veroordeelde, het delict en de eisen van beveiliging vindt selectie plaats naar een van deze gevangenissen met een regime van algehele dan wel, in het uiterste geval, zeer beperkte gemeenschap. Daarnaast zijn er een tweetal afzonderingsafdelingen met een landelijke bestemming voor de meer ernstige gevallen onder gedetineerden. Blijkens intussen ook in ons land opgedane ervaringen met gedetineerde terroristen voldoet dit systeem.

Er is geen speciale opleiding van personeel dat met het toezicht op deze categorie gedetineerden is belast. Het gevangeniswezen beschikt over bewakingseenheden die in bepaalde gevallen zijn of kunnen worden uitgerust met vuurwapens.

De vragen van de leden van de P.S.P.-fractie beantwoorden de ondergetekenden als volgt.

Het Europees Verdrag tot bestrijding van terrorisme voert alleen in zijn titel en in zijn preambule de term terrorisme, maar niet in zijn operationele bepalingen. Voor de toepasselijkheid van het Verdrag is dan ook irrelevant hoe de in de artikelen 1 en 2 bedoelde delicten worden bestempeld.

Sedert de totstandkoming van het verdrag hebben zich nog regelmatig in verschillende Lid-Staten van de Raad van Europa terroristische gewelddaden voorgedaan. Gewezen kan worden op recente aanslagen in landen als Spanje, Frankrijk, Groot-Brittannië, Italië en Portugal. De problematiek, die aanleiding heeft gegeven tot het tot stand komen van het verdrag, is dan ook helaas nog altijd actueel, en vraagt alom de aandacht van regeringen en volksvertegenwoordigingen. De vraag in hoeverre het ontbreken van een verdrag als het Europees Verdrag tot bestrijding van het terrorisme in concrete gevallen als een gemis is ervaren kunnen de ondergetekenden slechts voor Nederland beantwoorden. Wij mogen ons gelukkig prijzen dat ons de laatste jaren terroristische aanslagen op Nederlands grondgebied bespaard zijn gebleven. Ook heeft Nederland tot dusver zeer weinig gevallen gekend, waarin het uit hoofde van uitleveringsverzoeken bij de

bestrijding van strafbare feiten van terroristische aard in het buitenland betrokken is geweest. De ondergetekenden willen echter niet uitsluiten dat in een der weinige gevallen waarin dat wel het geval was, te weten de zaak Folkerts, waarin de Hoge Raad bij arrest van 8 mei 1978, NJ 314 uitspraak deed, die uitspraak, indien toen het Verdrag tussen Nederland en de Bondsrepubliek Duitsland zou hebben gegolden, anders zou zijn uitgevallen.

De stelling dat het Europees Verdrag in feite een einde maakt aan het uitleveringsverbod voor politieke delicten is ten enenmale onjuist. In de eerste plaats biedt het door artikel 13 toegestane voorbehoud, waarvan Nederland gebruik zal maken, het recht de in artikel 1 van het Verdrag bedoelde delicten als politieke delicten te blijven beschouwen en deswege uitlevering te weigeren.

In de tweede plaats verplicht artikel 2 van het Verdrag geenszins om de daarin bedoelde delicten niet als politiek delict te beschouwen, doch geeft het de bevoegdheid dat te doen. Zoals reeds in de voorgaande schriftelijke stukken werd aangegeven, brengt dit artikel voor wat Nederland betreft geen wijziging in de bestaande opvattingen ter beoordeling van de vraag of het een delict als politiek delict kwalificeert, noch in de mogelijkheden die opvattingen te verwezenlijken. Tenslotte heeft het verdrag alleen betrekking op bepaalde vormen van geweldscriminaliteit. Het hele terrein van wat zouden kunnen worden genoemd «opinie delicten» valt er buiten, en juist op dat terrein zullen politieke delicten zich in hun meest zuivere vorm manifesteren.

De ondergetekenden menen dat de aan het toelichtend rapport op het verdrag ontleende typering van «een klimaat van wederzijds vertrouwen tussen de gelijkgestemde Lid-Staten van de Raad van Europa, hun democratische karakter en hun eerbiediging van de rechten van de mens,» als rechtvaardiging voor de in het verdrag getroffen regeling op zich zelf een juiste is. Dat op deze ideaaltypering in de praktijk wellicht wel iets af te dingen zal zijn hebben de opstellers van het verdrag echter zelf ook onderkend, getuige zulke bepalingen als artikel 5 en artikel 13. In beginsel voldoet echter het geheel van landen, die de Raad van Europa vormen, wel aan deze typering. Voor wat betreft een beoordeling van de situatie in Turkije moge worden verwezen naar het antwoord van de tweede ondergetekende, begin oktober jl., op schriftelijk vragen van de leden van de Tweede Kamer de heren Van den Bergh en Stoffelen (Handelingen vergaderjaar 1984-1985, aanhangsel nr. 40), waarin een voorzichtig positief oordeel wordt uitgesproken over het democratiseringsproces daar te lande, doch met betrekking tot de fundamentele rechten en vrijheden wordt geconstateerd dat deze nog steeds aan aanzienlijke beperkingen zijn onderworpen.

Het is de ondergetekenden niet duidelijk op welk rapport van Amnesty International de leden van de P.S.P.-fractie doelen, als zij stellen dat daarin een vijftal Westeuropese landen rechtstreeks van martelpraktijken wordt beschuldigd. In het recente rapport van Amnesty, getiteld Martelen is mensenwerk, van 1984, worden de Bondsrepubliek Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk niet besproken en wordt over Italië bericht «dat marteling en mishandeling van personen die in verband met politiek gemotiveerde overtredingen zijn gedetineerd, niet tot de normale praktijk behoren». In het jaarrapport van Amnesty over 1983 worden de door de leden van de P.S.P.-fractie genoemde landen wel genoemd, maar voor wat de Bondsrepubliek Duitsland, het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk betreft niet en Italië niet primair omdat daar gevallen van marteling zich zouden hebben voorgedaan, maar omdat er processen tegen gewetensbezwaarden tegen militaire dienst zijn gevoerd of omdat er sprake zou zijn van lange periodes van voorarrest.

De rapporten van Amnesty International, gelezen naast de informatie waarover de ondergetekenden uit eigen bron beschikken, hebben bij hen niet de indruk gewekt dat er in de genoemde landen sprake zou zijn van martelpraktijken.

De vrees van de leden van de P.S.P.-fractie dat door het ondertekenen, of liever het bekrachtigen, van de Verdragen tot bestrijding van terrorisme en ook van de Verdragen inzake de overdracht van strafvervolging buitenlands recht en buitenlandse rechtsopvattingen in het Nederlandse strafrecht en strafprocesrecht worden gerecipieerd, en dit daardoor zou worden «ontliberaliseerd», is ongegrond.

De Nederlandse rechter blijft steeds het Nederlandse strafrecht en strafprocesrecht toepassen, ook wanneer het betreft de vervolging van in het buitenland gepleegde delicten of door buitenlanders gepleegde delicten. Toepassing van buitenlands recht komt alleen in aanmerking als dat ten gunste van de verdachte strekt (zie bijv. artikel 17, eerste lid, eerste volzin, van het Beneluxverdrag inzake het overnemen van strafvervolging en artikel 25 van het overeenkomstige Europees verdrag). Ook het uitleveringsrecht blijft beheerst door het vereiste van de z.g. gekwalificeerde dubbele strafbaarheid, dat wil zeggen dat door Nederland niet kan worden uitgeleverd voor feiten, die naar Nederlands recht geen strafbare feiten opleveren, en zo dat wel het geval is, dan alleen als die, naar de wettelijke omschrijving tenminste zijn bedreigd met een maximum gevangenisstraf van één jaar of meer. Ook in de rol van de Nederlandse rechter in uitleveringsprocedures komt ten gevolge van het Europees Verdrag tot bestrijding van terrorisme geen enkele verandering. Zulks is in de voorgaande schriftelijke stukken uitvoerig uiteengezet (zie de memorie van antwoord op het voorlopig verslag van de vaste Commissie voor Justitie van de Tweede Kamer, blz. 25, 55 en nota naar aanleiding van het eindverslag van die commissie, blz. 24). Aan hem blijft de taak opgedragen te beoordelen of een gevraagde uitlevering juridisch toelaatbaar is, waartoe behoort het uitspreken van het oordeel of de feiten in kwestie als politieke delicten zijn aan te merken.

De strekking van de vraag om inzicht te verschaffen van de interpretatie die de verschillende Lid-Statens geven aan de begrippen «deelneming» en «poging» is niet direct duidelijk. Kennelijk stellen de genoemde leden deze vraag naar aanleiding van het bepaalde in artikel 1, onder f, en in artikel 2, derde lid, van het Europees Verdrag tot bestrijding van terrorisme. In dat licht lijkt de vraag niet erg relevant. Immers wanneer het gaat om uitlevering terzake van deelneming aan of poging tot de in artikel 1 en 2 van het verdrag bedoelde delicten, kan deze alleen worden toegestaan als de feitelijke gedraging terzake waarvan de uitlevering wordt gevraagd ook naar Nederlands recht een strafbare vorm van deelneming of poging oplevert. Het vereiste van de dubbele strafbaarheid maakt in dezen de Nederlandse opvattingen maatgevend. Gaat het om overname van de strafvervolging, na een geweigerde uitlevering, dan wordt vervolgd naar Nederlands recht en wordt de strafbaarheid bepaald door de Nederlandse opvattingen over strafbaarheid van deelnemingshandelingen en pogingsvormen. Het ter zake in het buitenland geldende recht zou alleen relevant zijn in het geval dat aldaar vormen van poging of deelneming niet strafbaar zijn, die dat wel naar Nederlands recht zouden zijn, maar het lijkt moeilijk voorstelbaar dat de toepassing van het verdrag de Nederlandse justitie met een dergelijke situatie zou confronteren.

Voor wat de door de leden van de P.S.P.-fractie met betrekking tot artikel 5 van het Wetboek van Strafrecht gestelde vraag betreft zal, zoals de eerste ondergetekende tijdens de beraadslagingen over deze wetsontwerpen in de Tweede Kamer heeft doen weten, naar verwachting hierop worden ingegaan bij de standpuntbepaling over het rapport van het WODC, houdende een inventarisatie van onderscheid makende bepalingen in de Nederlandse wet- en regelgeving met betrekking tot minderheden. Die standpuntbepaling wordt door de Minister van Binnenlandse Zaken gecoördineerd, en zal, zodra de interdepartementale besprekingen daarover zijn afgerond, zijnerzijds worden publiek gemaakt.

Het streven is er op gericht deze rapportage in de loop van 1985 aan de Tweede Kamer te doen plaatsvinden.

De Minister van Justitie,
F. Korthals Altes

De Minister van Buitenlandse Zaken,
H. van den Broek